

45
LISINSKI
1973-2018
ZA SVA VREMENA

LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!
18/19

KREMERATA
BALTICA

GIDON KREMER

dirigent i umjetničko vodstvo

Subota, 6. travnja 2019. u 19.30
Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Joseph Haydn
Sedam posljednjih riječi našega Spasitelja na križu, op. 51
Introduzione: Maestoso ed adagio

Dmitrij Šostakovič
15. gudački kvartet u es-molu, op. 144
Elegija: Adagio

Joseph Haydn
Sedam posljednjih riječi našega Spasitelja na križu, op. 51
Sonata I: Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt. (Largo)
Sonata II: Amen dico tibi: hodie mecum eris in Paradiso. (Grave e cantabile)

Dmitrij Šostakovič
15. gudački kvartet u es-molu, op. 144
Serenada: Adagio
Intermezzo: Adagio
Nokturno: Adagio

Joseph Haydn
Sedam posljednjih riječi našega Spasitelja na križu, op. 51
Sonata III: Mulier, ecce filius tuus, et tu, ecce mater tua! (Grave)

* * *

Joseph Haydn
Sedam posljednjih riječi našega Spasitelja na križu, op. 51
Sonata IV: Deus meus, Deus meus, ut dereliquisti me? (Largo)
Sonata V: Satio. (Adagio)

Dmitrij Šostakovič
15. gudački kvartet u es-molu, op. 144
Pogrebna koračnica: Molto adagio

Joseph Haydn
Sedam posljednjih riječi našega Spasitelja na križu, op. 51
Sonata VI: Consummatum est! (Lento)

Dmitrij Šostakovič
15. gudački kvartet u es-molu, op. 144
Epilog: Adagio

Joseph Haydn
Sedam posljednjih riječi našega Spasitelja na križu, op. 51
Sonata VII: Pater! In manus tuas commendo spiritum meum. (Largo)
Il terremoto (Presto e con tutta la forza)

Nakon koncerta s umjetnicima razgovara Branimir Pofuk.

GIDON KREMER

4

Gidon Kremer ubraja se među vodeće violiniste svijeta; ujedno je umjetnički direktor i utemeljitelj komornog orkestra Kremerata Baltica. Rođen 27. veljače 1947. u Rigi u Latviji, prvu je glazbenu poduku dobio kao četverogodišnjak od oca i djeda, istaknutih gudača. U dobi od sedam godina upisao se na glazbenu školu u Rigi, gdje je brzo napredovao, pa je već kao šesnaestogodišnjak dobio *Prvu nagradu* Republike Latvije. Dvije godine poslije počeo je studij kod Davida Ojstraha na Moskovskom konzervatoriju te je ubrzo nizao pobjede i nagrade na prestižnim natjecanjima: 1967. na Natjecanju kraljice Elizabete u Bruxellesu; 1969. na Međunarodnom natjecanju u Montrealu i na Natjecanju *Paganini* te 1970. na Natjecanju *Čajkovski*. Bila je to stabilna platforma za stvaranje karijere koja traje više od pet desetljeća, tijekom kojih je stekao i održao reputaciju jednoga od najoriginalnijih i najprivlačnijih umjetnika svoje generacije. Nastupio je na svim važnijim koncertnim podijima svijeta kao solist i uz proslavljene orkestre Europe i Sjeverne Amerike te surađivao s dirigentima koji su obilježili proteklih pola stoljeća glazbene povijesti.

Njegov neobično širok i raznolik repertoar obuhvaća klasičnu i romantičnu remek-djela za violinu, uz glazbu vodećih skladatelja 20. i 21. stoljeća, kao što su Alban Berg, Hans Werner Henze i Karlheinz Stockhausen. Izvodio je i prazvodio djela živućih ruskih i istočnoeuropskih skladatelja, od kojih su mnoga upravo njemu posvećena; na taj se način povezao s Alfredom Schnittkeom, Arvom Pärtom, Gyom Kanchelijem, Sofijom Gubaidulinom, Valentinom Silvestrovim, Luigijem Nonoom, Edisonom Denisovim, Aribertom Reimannom, Pēterisom Vasksom, Johnom Adamsom, Victorom Kissineom, Michaelom Nymanom, Philipom Glassom, Leonidom Desjatnikovim i Astorom Piazzollom. Može se reći da ni jedan solist usporedive međunarodne karijere nije učinio više u promicanju stvaralaštva suvremenih skladatelja i nove glazbe za violinu.

Iznimno aktivan i na području diskografije, snimio je više od 120 albuma, od kojih su mnogi, zahvaljujući visokim interpretativnim dosezima, zaslužili prestižne međunarodne nagrade. Niz uključuje *Grand Prix du Disque*, *Deutscher Schallplattenpreis*, *Ernst von Siemens Musikpreis*, *Bundesverdienstkreuz*, *Premio dell' Accademia musicale Chigiana*, *Triumph 2000*, nagradu UNESCO-a, *Saeculum Glashütte Original MusikFestspielPreis*, *Rolf Schock*, nagradu za životno djelo Istanbulskeg festivala 2010. te Nagradu *Arthur Rubinstein - Una vita nella musica* u Veneciji 2011. Godine 2016. primio je priznanje *Praemium Imperiale* koje se na području glazbe smatra ekvivalentom Nobelovoj nagradi.

**LISINSKI
SUBOTOM**
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOZIVLJAJ!

6

Kako bi podupirao perspektivne mlade glazbenike iz baltičkih zemalja, Estonije, Latvije i Litve, 1997. osnovao je Komorni orkestar Kremerata Baltica s kojim intenzivno nastupa diljem svijeta u uglednim koncertnim dvoranama i na festivalima. Zajedno su snimili više od dvadeset albuma za etikete Teldec, Nonesuch, Burtleske, Deutsche Grammophon i ECM. Album *After Mozart* (Nonesuch) osvojio je *Grammy* u kategoriji „najbolja izvedba malog ansambla“ te nagradu *ECHO Klassik* 2002. godine. Nominaciju za *Grammy* zaslužio je album s djelima Mieczysława Weinberga, objavljen 2014. Tijekom sezone 2016./2017., opsežnim turnejama po SAD-u, Europi, Bliskom istoku i Aziji obilježili su 20. obljetnicu ansambla i 70. rođendan Gidona Kremera.

Godine 2015. Deutsche Grammophon objavio je album *New Seasons*, s *Violinskim koncertom br. 2*, *The American Four Seasons* Philipa Glassa te djelima Arva Pärta, Giye Kanchelija i Shigerua Umebayashija.

U povodu 80. rođendana Giye Kanchelija, 2015., etiketa ECM objavila je album sa skladbama *Chiaroscuro* za violinu, gudački orkestar i udaraljke, i *Twilight* za dvije violine i gudački orkestar, gdje se Gidon Kremer udružio s violinisticom Patricijom Kopatchinskom. Oba albuma privukla su znatnu pozornost javnosti i zaslužila pohvale kritičara.

U povodu 70. rođendana Gidona Kremera, u listopadu 2016. objavljen je CD *box* sa svim njegovim snimkama violinskih koncerata za Deutsche Grammophon; ukupno 22 CD-a sadrže i dva albuma Kremerate Baltice te prvu snimku *Koncerta za troje* Alfreda Schnittkea.

Gidon Kremer svira violinu Nicole Amatija iz 1641. Autor je četiriju knjiga, među kojima je posljednja, *Pisma mladom pijanistu*, objavljena 2013. Knjige su prevedene na mnoge jezike te su odraz njegovih umjetničkih težnji i estetskih načela.

**LISINSKI
SUBOTOM**
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOZIVLJAJ!

7

U ljeto 1997., na festivalu Lockenhaus u Austriji, Gidon Kremer predstavio je novu inicijativu koja će se vrlo brzo razviti u jedan od najboljih komornih orkestara svijeta. Bila je to **Kremerata Baltica**, orkestar koji čine 23 vrsna glazbenika iz Latvije, Estonije i Litve i koji je općinio svoje prve slušatelje mladenačkom svježinom i poletom, kao i raznolikošću i vitalnošću programa. Te kvalitete ostale su u temelju identiteta ansambla do danas.

8

Kremerata Baltica stvorena je kao rođendanski poklon Gidona Kremera samome sebi na njegovu 50. životnu obljetnicu. Odlučan da svoje bogato solističko i komorno glazbeničko iskustvo podijeli s mladim glazbenicima-kolegama iz baltičkih zemalja, utemeljio je orkestar koji utjelovljuje njegovu neiscrpu energiju i vizionarsko umijeće. Proces učenja nije ostavljao mjesta za kompromise; ansambl se od samih početaka vodi idealima umjetničke izvrsnosti i pustolovine, a inovativni pristup programima podrazumijeva otvorenost eksperimentima, kreativnim i hrabrim izazivanjima konvencija.

U intervjuu za *New York Times* 1999., Gidon Kremer je orkestar opisao kao glazbenu demokraciju: „...otvoren, samokritičan, nastavak mojega glazbenog duha“. Izvedbe bi, kako je rekao istom prigodom, trebale stvoriti „osjećaj spontanog muziciranja koje koncert čine dramatičnim i osjetljivim nastavkom kreativnog procesa“. Visoki ciljevi koje je postavio orkestru ostvaruju se zadivljujućom dosljednošću.

Postignuća orkestra i njegovih članova su neizmjerana. Od početka 21. stoljeća, Kremerata Baltica nastupila je u više od 50 zemalja i više od 600 gradova, održavši više od tisuću koncerata. Orkestar prima stalnu potporu vlada iz triju uključenih zemalja. Diskografija broji više od dvadeset izdanja, uključujući *After Mozart*, nagrađen *Grammyjem* i *ECHO Klassikom*. Albumi s djelima Georgesa Enescua i Mieczysława Weinberga nominirani su za *Grammy*, a snimka Šostakovičevih glasovirskih koncerata s Annom Vinnitskayom za Alpha Classics osvojila je *ECHO Klassik* 2016. u kategoriji „koncertna snimka (glazba 20./21. stoljeća)“.

9

Od 2003. godine Kremerata Baltica održava svoj festival u Latviji, a posljednjih nekoliko sezona proširila je granice djelovanja projektima kao što su koncert *Rusiji s ljubavlju*, upriličen u dvorani Berlinske filharmonije 2013. (s ciljem potpore ljudskim pravima u Rusiji) te *All About Gidon*, djelomično scenski autobiografski projekt, u kojemu Gidon Kremer izvodi svoja omiljena djela i govori o životu i karijeri umjetnika. Od 2013. Kremerata Baltica i Gidon Kremer udružili su se s ruskim pantomimičarom i klaunom Slavom Poluninom i njegovom *Academy of Fools* u projektu *Snježna simfonija*, utemeljenom na Poluninovu *SnowShowu*. Ansambl je, uz Gidona Kremera i ruskog slikara, polemičara i filozofa Maxima Kantora 2015. pokrenuo i kreativni projekt *Maske i lica*. Među novijim projektima su *Slike s istoka*, sa sirijskim umjetnikom Nizarom Ali Badrom, koji tematizira tešku situaciju na Bliskom istoku i izbjegličku krizu.

Od početka svojega djelovanja orkestar surađuje sa solistima i dirigentima najvišeg statusa, zahvaljujući kojima njeguje karakterističnu otvorenost i intenzivnu usredotočenost. Među njima su sopranistica Jessye Norman, pijanisti Martha Argerich, Evgenij Kissin, Oleg Maisenberg, Mihail Pletnev i Daniil Trifonov, violinisti Lisa Batiashvilli, Patricia Kopatchinska, Didier Lockwood, Vadim Rjepin i Thomas Zehetmair te violončelisti Yo-Yo Ma, Mischa Maisky i Boris Pergamenshikov. Mnoge

projekte i turneje predvodili su dirigenti Vladimir Aškenazi, Christoph Eschenbach, Mirga Gražinytė-Tyla, Heinz Holliger, Roman Kofman, Kent Nagano, sir Simon Rattle, Esa-Pekka Salonen, Saulius Sondeckis.

Individualni identitet Kremerate Baltice je u bliskoj vezi s raznolikošću i maštovitošću programa koje kreira. Članovi orkestra zaslužili su ugled izvedbama djela unutar i izvan *mainstream* repertoara. Praizveli su djela brojnih skladatelja, među kojima su Lera Auerbach, Leonid Desjatnikov, Sofija Gubaidulina, Giya Kancheli, Victor Kissine, Artūrs Maskats, Arvo Pärt, Georgis Pēlecis, Alexander Raskatov, Raminta Šerkšnytė, Valentin Silvestrov i Pēteris Vasks. Raznolikost repertoara ogleda se u diskografiji koja uključuje sve: od Mozartovih violinskih koncerata s Gidonom Kremerom, orkestralnih verzija Schubertovih i Beethovenovih kvarteta, Enescuova *Okteta* i Piazzollina *Tango Balleta*, do premijernih snimki skladbi Giye Kanchelija, Victora Kissinea i Stevana Kovacs Tickmayera. Mnoge snimke ujedno dokumentiraju blisku suradnju s pojedinim skladateljem. U povodu 20. obljetnice orkestra, početkom 2017. za ECM objavljen je album sa svim komornim simfonijama Mieczysława Weinberga. Ista je etiketa 2015. objavila i album posvećen Giyi Kancheliju u povodu njegova 80. rođendana. Među ostalim važnijim snimkama u katalogu Kremerate Baltice su: *Hymns and Prayers* s antologijskim djelima Kanchelija, Tickmayera i Césara Francka, *The Art of Instrumentation: Hommage to Glenn Gould* koja sadrži jedanaest novih partitura i aranžmana čije su polazište skladbe – većinom Johanna Sebastiana Bacha – koje je snimio kanadski pijanist Glenn Gould, kao i *New Seasons* iz 2015. s Gidonom Kremerom u ulozi solista u *Violinskom koncertu br. 2* Philipa Glassa, uz djela G. Kanchelija, A. Pārta i S. Umeybayashija.

Sezona 2016./2017. bila je posvećena obilježavanju 20. obljetnice orkestra i 70. rođendana Gidona Kremera, i to turnejama po Bliskom istoku, SAD-u, Aziji i Europi, u suradnji s proslavljenim glazbenicima, poput Marthe Argerich, Khatie Buniatshvili i Tatjane Grindenko, kao i mladim umjetnicima u usponu – Clarom Jumi Kangom, Lucasom Debargueom, Pablom Ferrandezom i Martynasom Stakionisom.

U protekloj sezoni Kremerata Baltica nastupila je na ljetnim festivalima *Dolomiti*, *Schleswig Holstein*, *Sion* te *Chopin i njegova Europa*, održala svoj godišnji festival u Latviji, sudjelovala na Akademiji Kronberg te bila na turneji po Europi s pijanistima Lucasom Debargueom i Seong-Jin Choom. Projekt *Snježna simfonija* orkestar je predstavio u Tallinu, Rigi i Vilniusu te je bio rezidencijalni ansambl festivala *La Folie Journé* u Francuskoj; uslijedile su turneje po Japanu i Kini s Lucasom Debargueom i Gidonom Kremerom te u Europi s Marthom Argerich, uz nastupe u Carnegie Hallu s Daniilom Trifonovim. Također, posebnim nastupom u Musée d'Orsay u Parizu Kremerata Baltica proslavila je stotu obljetnicu neovisnosti triju baltičkih republika.

Fotografija: Angie Kremer

KREMERATA BALTICA

PRVE VIOLINE

Gidon Kremer**
Anne Luise Kramb
Dainius Peseckas
Rakelė Chijenaitė
Zane Kalniņa
Linās Valickas

DRUGE VIOLINE

Džeraldas Bidva*
Dainius Puodžiukas
Andrei Valigura
Konstantins Paturskis
Milda Kraujutaitytė
Alina Vizine

VIOLIE

Giorgi Tsagareli*
Zita Zemoviča
Jevgenija Frolova
Ingars Ģirnis

VIOLONČELA

Giedrė Dirvanauskaitė*
Pēteris Čirkšis
Emma Bandeniece
Kristers Šīmanis

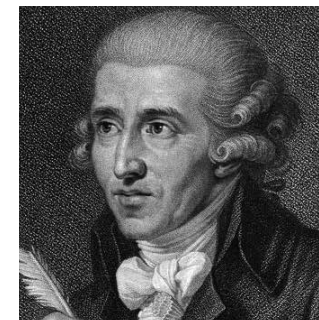
KONTRABAS

Iurii Gavryliuk*

** koncertni majstor

* voditelj dionice

Joseph Haydn (1732. – 1809.) proveo je gotovo tri desetljeća u službi obitelji Esterházy, imućnih i utjecajnih pripadnika mađarskog plemstva te važnih pokrovitelja umjetnosti – od 1761. do 1790. Unatoč statusu i ugledu koje je stekao, tijekom službe gotovo da nije smio napuštati imanje u Eisenstadtu, odnosno dvor Eszterházyjevih; u prijestolnici, Beču, nikad nije boravio dulje od nekoliko dana, a ni njegova glazba nije bila omiljena na carskom dvoru. U prvim godinama službe,

Haydn se prije svega brinuo za instrumentalnu glazbu, raspolažući ansamblom mladih glazbenika od kojih je mnoge sam angažirao. Preuzimanje mjesta kapelnika 1766., na kojemu je naslijedio preminulog Gregora Josepha Wernera, ali i gradnja novoga dvorca kneza Nikole Esterházyja – raskošne Eszterháze u kojoj je, uz kneza, i dio glazbenika provodio ljetne mjesece, utjecali su na posebnosti njegova tadašnjeg stila; osim sve boljih uvjeta u orkestru, bio je i sve aktivniji na području vokalne glazbe, zbog sve veće potrebe za sakralnim djelima i dramatskim efektima opera. Novo imanje imalo je vlastitu opernu kuću i veliku koncertnu dvoranu, pa je postalo novim središtem muziciranja za koje je trebalo pisati novu glazbu, osobito nakon 1776., kad je knez odlučio reorganizirati tamošnje kazališne aktivnosti, usredotočivši se na operu, predstave i lutkarske opere u odvojenom, manjem kazalištu. Za glazbenike je to značilo sve dulje boravke na Eszterházi; od 1778. ostajali su ondje i po deset mjeseci godišnje, sudjelujući u kazališnim priredbama koje su se za Nikolina boravka na dvoru priređivale svake večeri. Pri tome su nove produkcije opera i predstava bile uobičajene; Haydn je, s obzirom na zauzetost nadgledanjem priprema partitura, probama i ravnanjem izvedbama, mogao osigurati samo manji dio glazbe; opere su se uglavnom birale iz ponude u Beču ili prema raznim preporukama. Zabilježene su izvedbe sedam Haydnovih opera u to vrijeme, s tim da ih nakon 1783. više nije pisao za dvor; budući da je u to vrijeme operna produkcija na Eszterházi bila prilično intenzivna, na štetu instrumentalnih koncerata. Pretpostavlja se zato da se Haydn usmjerio na skladanje instrumentalne glazbe namijenjene objavljivanju.

Znakovito je da je potkraj 1779. Haydn sklopio novi ugovor s knezom Nikolom, koji mu je dopuštao neovisnost u skladanju za druge naručitelje i u prodaji vlastite glazbe, a već u travnju sljedeće godine novonastala bečka izdavačka kuća Artaria objavila je partiture njegovih šest sonata za instrumente s tipkama. Idućega desetljeća Haydn je objavio na desetke partitura, proširivši tržište na Englesku, gdje se udružio s izdavačem Forsterom, te na Francusku, gdje je surađivao s izdavačima Boyerom i Nadermanom. Tadašnja neuređenost izdavačkih prava skladatelju je omogućila znatno povećanje prihoda, budući da je ista djela prodavao različitim izdavačima, ali i privatnim korisnicima koji su rukopisne kopije kupovali prije objave u tisku i po višoj cijeni,

kao ekskluzivnu ponudu uglednog skladatelja (nerijetko uz dogovor s izdavačima o datumu objavljivanja). Do tada iznimno cijenjena, Haydnova glazba tako je postala i dostupna i popularna, pa se on, da bi udovoljio potražnji, ograničio na pisanje onoga što se najlakše prodavalo: na instrumentalna djela prikladna i za amatere i za poznavatelje, operne ulomke i pjesme. No odazivao se i zahtjevnijim projektima; dvije prestižne narudžbe iz inozemstva dobio je oko 1785.: grof d' Oigny naručio je šest simfonija koje je u Parizu trebao izvesti orkestar Concert de la Loge Olympique, a svećenik José Saluz de Santamaria iz Cádiza u Španjolskoj naručio je ciklus orkestralnih skladbi prema posljednjim Kristovim riječima na križu iz evanđelja po Luki, Ivanu i Mateju, kako bi se izvele u zatamnjenoj crkvi tijekom Velikog tjedna, vjerojatno na Veliki petak. Izdavaču Forsteru Haydn je opisao djelo kao „posve instrumentalnu glazbu podijeljenu na sedam sonata, od kojih svaka traje sedam ili osam minuta, s početnom introdukcijom i zaključnim *Terremotom* ili *Potresom*. Te sonate su pisane prema (ili odgovaraju) riječima koje je Krist naš Spasitelj izrekao na Križu. Svaka sonata (ili radije svako uglazbljenje teksta) izražena je samo instrumentalnom glazbom, ali tako da ostavlja najdublji dojam i na najneiskusnijeg slušatelja“.

Djelo izvornog naziva *Musica instrumentale sopra le 7 ultime parole del nostro Redentore in croce, ossia 7 sonate con un' introduzione ed al fine un terremoto*, izvedeno je 1787. u Cádizu, u crkvi u podzemnoj špilji, Oratorio de la Santa Cueva, kako su pokazala novija istraživanja, za razliku od Haydnova svjedočanstva iz 1801., kad je, opisujući okolnosti narudžbe i izvedbe, rekao da su izvedene u tamošnjoj katedrali: „Prije petnaestak godina svećenik iz Cádiza zatražio je da napišem instrumentalnu glazbu na **Sedam posljednjih riječi našega Spasitelja na križu**. U katedrali u Cádizu bio je običaj predstavljanja oratorija svake godine tijekom korizme, pri čemu su okolnosti izvedbe bile prilično efektne. Zidovi, prozori i stupovi crkve bili su prekriveni crnom tkaninom i samo je velika svjetiljka sa sredine stropa razbijala tamu. U podne su se vrata zatvorila i obred je počeo. Nakon kratke službe, biskup se popeo na propovjedaonicu, izgovorio prvu od sedam riječi (ili rečenica) i iznio diskurs. Nakon završetka je napustio propovjedaonicu i pao ničice pred oltarom. Taj interval ispunjavala je glazba. Biskup je potom na isti način izgovorio drugu riječ, potom treću i tako dalje, a orkestar je, kao zaključak, slijedio nakon svakog diskursa. Moje skladanje bilo je podređeno tim uvjetima i nije bilo lako napisati sedam *adagia* od desetak minuta svaki, i to tako da slijede jedan iza drugoga a da ne budu zamorni slušateljima. Doista, činilo mi se nemogućim podrediti se tim ograničenjima.“

No uspjeh nakon izvedbe bio je trenutačan i velik, što iznenađuje osobito s obzirom na nekonvencionalnost djela u sakralnom smislu. Sam Haydn smatrao je to jednim od svojih najuspješnijih ostvarenja. Ubrzo nakon Cádiza, djelo se izvelo u Austriji i Njemačkoj, pa je 1787. Artaria objavila partituru u Beču, a Forster u Londonu. Istovremeno, Haydn je pripremio verziju za gudački kvartet, a glasovirski izvadak su

priredili izdavači. Desetljeće poslije, 1796., Haydn je dovršio i oratorijsku verziju pod nazivom *Die Sieben letzten Worte unseres Erlösers am Kreutze*, dodavši solističke glasove, zbor te puhače instrumente. U toj se verziji djelo nastavilo izvoditi tijekom 19. stoljeća; divili su mu se primjerice Richard Wagner i kraljica Viktorija. Vokalna verzija na neki je način logični nastavak djela, budući da glavne teme sedam sonata, odnosno stavaka, u velikoj mjeri odražavaju ritam rečenica na latinskom jeziku. Primjerice u *Sonati I* riječ *Pater* iz *Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt*. (*Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine.*) prikazana je punktiranim motivom s naglašenim pauzama; u *Sonati III* prepoznaje se sličan obrazac za početak rečenice *Mulier, ecce filius tuus, et tu, ecce mater tua!* (*Ženo, evo ti sina; sine, evo ti majke!*); *Sonata V* u najvećoj je mjeri građena na ponavljajućem motivu od dva tona koji se čini kao uglazbljenje rečenice *Sitio*. (*Žedan sam.*); *Sonata VI* pak donosi motiv od pet tonova, karakterističan za Haydnov kasni rukopis, koji odgovaraju frazi *Consummatum est!* (*Svršeno je!*) Povezanost teksta i glazbe proteže se i na tzv. slikanje riječi, pa su u *Sonati IV* potresne riječi *Deus meus, Deus meus, ut dereliquisti me?* (*Bože moj, Bože moj zašto si me ostavio?!*) ilustrirane brojnim turobnim pasažama. U posljednjoj, *Sonati VII*, glazbeno tkanje se postupno fragmentira, sugerirajući predaju: *Pater! In manus tuas commendo spiritum meum*. (*Oče, u ruke Tvoje predajem duh svoj.*) Meditativno ozračje sonata prekida se u zaključku koji nosi naslov *Terremoto* (*Potres*), prema Evanđelju po Mateju; kao kontrastni element, stavak nosi oznaku *Presto e con tutta la forza* te završava u trostrukom *forte*u.

Iako većina sonata naizgled slijedi konvencije simfonijskih stavaka, njihov razvoj ovisi prije svega o logici teksta, a manje o konvencijama sonatne forme; primjer je *Sonata II*, u kojoj je repriza u C-duru (za razliku od početka u c-molu), što se može povezati s ilustracijom raja koji Isus obećava razbojniku: *Amen dico tibi: hodie mecum eris in Paradiso*. (*Zaista, tebi kažem: danas ćeš biti sa mnom u raju.*) Upravo je „vokalnost“ ciklusa *Sedam posljednjih riječi našega Spasitelja na križu* ono što Haydnovu instrumentalnom rukopisu daje posebnost, omogućujući razvijanje idioma koji spaja kvalitete simfonijske i sakralne glazbe, pri čemu skladatelj postiže cikličko jedinstvo iznošenjem ideja koje potom ponavlja tijekom djela. Polumotivičko, polukontrapunktsko ovladavanje građom u širokom rasponu tonaliteta rezultiralo je inovativnim stilom koji, prema mišljenju mnogih, najbolje odgovara izvedbi gudačkog kvarteta. Stoga je upravo ta verzija danas i najizvođenija, pri čemu se mnogi ansambli odlučuju na izvedbe koje uključuju poetske tekstove umetnute između sonata, evocirajući tako okolnosti praizvedbe.

Klimu destalinizacije Sovjetskoga Saveza, a time i liberalizacije umjetnosti, koju je nakon Staljinove smrti, postavši predsjednik Komunističke partije, predvodio Nikita Hruščov, dokinula je njegova smjena 1964., kad je na čelo Partije i države došao Leonid Brežnjev. Pritisak na kulturne i javne djelatnike ponovno se povećao, osobito nakon okupacije Čehoslovačke 1968., pri čemu je **Dmitrij Šostakovič** (1906. – 1975.) zauzeo, kao često dotad, naizgled konformističku poziciju, iako je glazbom nerijetko bio u suprotnosti s time, što se može pojasniti njegovim riječima objavljenima 1956. u članku *Sovjetska muzika*: „... isti poriv da skladam sadržajnu glazbu, koja odražava iskustva mojih suvremenika, nalazi se u svemu što sam napisao”. Razlog tadašnjem suzdržanom stavu može se tražiti i u pogoršanju njegova zdravstvenog stanja; posljedice oblika dječje paralize utjecale su, uz ostalo, na slabljenje njegove desne ruke, što mu je otežavalo sviranje glasovira; posljednji put nastupio je kao pijanist 28. svibnja 1966., nakon čega je pretrpio i srčani udar. Nakon djelomičnog oporavka, dovršio je *15. simfoniju*, no ubrzo je, 1971., doživio još jedan srčani udar, što ga je primoralo da se odrekne pušenja, a ubrzo se pokazalo da ima i karcinom pluća. Ipak, karijeru je održavao na visokoj razini, putujući unutar Sovjetskog Saveza i po inozemstvu, naročito zbog izvedbi opere *Katerina Izmailova*, susreta s drugim skladateljima i primanja priznanja i nagrada, među kojima su *Lenjinov orden*, *Zlatna medalja srpa i čekića* te titula *Heroja radničke klase*. Zahvaljujući violončelistu Mstislavu Rostropoviču, violinistu Davidu Ojstrahu, pijanistu Svjatoslavu Richteru te dirigentima Jevgeniju Mravinskom i Kirillu Kondrašinu, Šostakovičeva su se djela redovito izvodila i snimala, a u veljači 1964. grad Gorki priredio je festival na kojemu su izvedena 43 koncerta s njegovim djelima. Sve to pratio je i porast kreativnosti, pa je posljednjega desetljeća života svake godine napisao barem jednu veću skladbu. Središte njegovih tadašnjih umjetničkih preokupacija bila je tema smrti i vlastite prolaznosti, što je najizraavnije došlo do izražaja u posljednjem, **15. gudačkom kvartetu u es-molu, op. 144**, dovršenom u svibnju 1974. u bolnici u Kuncevu. I dok je primjerice kvartete *11-14* posvetio svakom članu Kvarteta Beethoven pojedinačno, *15. kvartet* je ostavio bez posvete, što se nerijetko tumači kao rekvijem samome sebi.

Riječ je o djelu koje zaključuje Šostakovičev izniman doprinos mediju gudačkog kvarteta, koji se, među opusima skladatelja 20. stoljeća, ističe rasponom, visokoindividualiziranim stilom i kvalitetom. Posljednji, *15. kvartet* smatra se njegovim najdirljivijim i najintimnijim uratkom; duboka melankolija djela provlači se u svih šest polaganih, međusobno povezanih stavaka. *Elegija* se razvija kao turobna i dostojanstvena meditacija s dvije ideje, polagano i blago, krećući se oko es-mola i prizivajući drevnu tradiciju napjeva pravoslavne ruske crkve. *Serenada*

počinje nizom od dvanaest zaziva, koji se u intervalima ponavljaju tijekom stavka, uz dramatične *pizzicato* zahvate i recitativne linije. *Intermezzo* vodi nemirnu liniju prve violine nad dubokim pedalnim tonom, s *tutti* prekidima i podsjećanjem na pasaže iz prethodnoga stavka. Impresionističko ozračje *Nokturna*, u kojemu do izražaja dolazi ekspresija druge violine i violončela i naposljetku viole, vodi u *Pogrebnu koračnicu* započetu punktiranim ritmom motiva u svim instrumentima, iz kojih se izdvaja melodijska linija viole, potom violončela, prve violine... uz intenziviranje ekspresije. Smirivanje izraza najavljuje zaključak koji izmjenama brzih pasaža u pojedinim instrumentima i polaganim, lebdećim *tutti* odsjecima, uz reminiscencije na prethodne stavke, postupnim opadanjem intenziteta dovodi do zamiranja.

Djelo je praizevo Gudački kvartet Tanjejev u listopadu 1974. u Lenjingradu, a u Moskvi ga je prvi put izveo Kvartet Beethoven u siječnju 1975., osam mjeseci prije skladateljeve smrti.

LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!
18/19

Subota, 13. 4. 2019.

LITAVSKI KOMORNI ORKESTAR

SERGEJ KRYLOV

violina i umjetničko vodstvo

Litavski komorni orkestar jedan je od najcjenjenijih europskih komornih orkestara u svijetu! Od osnutka, 1960., teži visokom umjetničkom standardu, stvaranju jedinstvenoga zvuka i postizanju vrhunske razine izvođenja. Istovremeno istražuje nove ideje i stvara originalne programe kojima se predstavlja diljem svijeta: u obje Amerike, na Kubi, u Egiptu, Južnoafričkoj Republici, Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Australiji, Kini i u Japanu (šest puta!) te po cijeloj Europi, u najvećim svjetskim koncertnim dvoranama. Novi zamah u svojem umjetničkom stvaralaštvu orkestar doživljava dolaskom proslavljenog violinista **Sergeja Krylova** na mjesto umjetničkog voditelja. Glazbena struka ne štedi pohvale na račun dinamičnoga glazbenog partnerstva orkestra i njegova voditelja, koji jasno kaže: „Od orkestra zahtijevam isto što i sâm nastojim činiti: doseći najbolju instrumentalnu i tehničku kvalitetu izvedbe i neprestano tragati za novim pristupom interpretaciji.“

Mužek & Trio

Sve, samo ne opera!

Ponedjeljak, 8. travnja 2019.

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE

*The Girl from Ipanema / Parlami d'amore Mariù / Smile
Sanjam te / Chittara Romana / Torna a Surriento
Tears in Heaven / Dicitencello vuie / Anema e core
El día que me quieras / Mattinata / La Danza
Fragile / Core 'ngrato / Por una Cabeza*

 otpbanka

AUTOWILL
Vaš OPEL partner

ZAGREB
moj grad

SWISS Global Art Management
GART

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE